

VU Research Portal

De verleiding van feiten van algemene bekendheid

Stevens, L.

published in

Delikt en Delinkwent
2012

DOI (link to publisher)

[10.1002/jip.1354](https://doi.org/10.1002/jip.1354)

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stevens, L. (2012). De verleiding van feiten van algemene bekendheid. *Delikt en Delinkwent*, 42(1), 69-82.
<https://doi.org/10.1002/jip.1354>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Delikt en Delinkwent, De verleiding van feiten van algemene bekendheid

[Klik hier om het document te openen in een browser venster](#)

Vindplaats:	DD 2012/7	Bijgewerkt tot:	28-02-2012
Auteur:	L. Stevens ^[2]		

De verleiding van feiten van algemene bekendheid[1]

7.1 Rechtbank Zwolle-Lelystad 20 januari 2011, LJN BP3585

‘Het is immers een feit van algemene bekendheid dat mensenbeten, ook indien geen gevaar op HIV-besmetting dan wel hepatitis-besmetting aanwezig zou zijn, de aanmerkelijke kans met zich meebrengen dat zwaar lichamelijk letsel wordt toegebracht. Uit algemeen toegankelijke bronnen blijkt dat mensenbeten gevaarlijk zijn, omdat met de beet schadelijke bacteriën uit de mond in de huid en/of bloedbaan van de andere persoon kunnen worden gebracht. Hierdoor kunnen moeilijk te behandelen infecties ontstaan. Het risico op infectie door een mensenbeet is groot en kan mogelijk zelfs de dood tot gevolg hebben. Het is eveneens een feit van algemene bekendheid dat een bacteriële infectie in en rond een wond de kans op een abnormaal litteken groter maakt. Dat gevaar is dusdanig groot dat naar algemene ervaringsregels van een aanmerkelijke kans moet worden gesproken.

De rechtbank is van oordeel dat verdachte, alleen al door het bloedens toe bijten in de arm en been van aangever, willens en wetens de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat de aangever zwaar lichamelijk letsel zou ontstaan. De handelingen van verdachte moeten, gezien hun uiterlijke verschijningsvorm, ook geacht daarop gericht te zijn geweest’.

7.2 Rechtbank Almelo 14 april 2011, LJN BQ4671

‘Het is een feit van algemene bekendheid dat zich in de borststreek vitale organen, zoals het hart, bevinden. Nu het voorts een algemene ervaringsregel is, dat indien op dit kwetsbare onderdeel van het lichaam geweld wordt uitgeoefend, zoals in dit geval steken met een mes, de aanmerkelijke kans bestaat dat dit de dood van het slachtoffer tot gevolg heeft, moet ook de verdachte daarvan op de hoogte zijn geweest. Door niettemin te handelen zoals de verdachte heeft gedaan, heeft hij naar het oordeel van de rechtbank ook bewust de aanmerkelijke kans aanvaard dat het slachtoffer zou kunnen overlijden. Dat aangever heeft verklaard dat het nog enige tijd duurde alvorens hij bemerkte dat hij was gestoken en niet middels een medische verklaring expliciet is komen vast te staan hoe diep de wond was, doet hier niet aan af’.

7.3 Rechtbank Zwolle 14 februari 2011, LJN BQ5059

‘Uit de verklaring van [aangever] en het bij hem geconstateerde letsel, maakt de rechtbank op dat er met kracht is gestoken in de buik van [aangever], waarbij een diepe steekwond is ontstaan. Het is een feit van algemene bekendheid dat de buik – door de zich daar bevindende vitale organen – een kwetsbaar onderdeel van het lichaam is. Het steken met een mes in de buik levert een aanmerkelijke kans op de dood op’.

7.4 Rechtbank Zwolle 26 mei 2011, LJN BR3859

‘Het is een feit van algemene bekendheid dat het hoofd een zeer kwetsbaar en uiterst vitaal deel van het menselijk lichaam is en dat één harde schop tegen het hoofd al tot de dood kan leiden. Daarom bestaat bij het geven van één harde schop reeds de aanmerkelijke kans dat het slachtoffer dodelijk wordt getroffen’.

7.5 Rechtbank Breda 12 oktober 2010, LJN BO0120

‘Het is een feit van algemene bekendheid dat skimmen van betaalpassen, teneinde met de aldus verkregen gegevens op grote schaal waardekaarten valselijk op te maken met het oogmerk om met die valse dragers van identiteitsgegevens langs automatische weg en bij voorkeur in het buitenland geld op te nemen, niet door één persoon wordt verricht, maar in het kader van een (veelal internationaal) samenwerkingsverband plaatsvindt. Om uiteindelijk met vervalste passen geld op te kunnen nemen van nietsvermoedende rekeninghouders, dienen de activiteiten van de verschillende deelnemers binnen de organisatie onderling nauw op elkaar te worden afgestemd en dragen zij derhalve naar hun aard een planmatig karakter’.

7.6 Gerechtshof 's-Hertogenbosch 9 juli 2009, zaaknummer 20/003246-07 (niet gepubliceerd), gecasseerd in HR 12 juli 2011, LJN BQ6555

‘Het is een feit van algemene bekendheid dat – zoals ook in het proces-verbaal van politie is gerelateerd – met 10 liter plantenvoeding ongeveer 200 planten kunnen worden geteeld. Het hof concludeert daaruit dat veroordeelde met 35 liter plantenvoeding 700 hennepplanten heeft geoogst’.

7.7 Hoge Raad 11 januari 2011, LJN BP0291, NJ 2011, 116, m.nt. Mevis (A.C.A.B.-arrest)

‘3.2.2.

Geen rechtsregel dwingt de rechter ertoe een algemeen bekend gegeven bij het onderzoek op de terechtzitting ter sprake te brengen. Indien echter niet zonder meer duidelijk is of het gaat om een algemeen bekend gegeven, behoort de rechter dat gegeven aan de orde te stellen bij de behandeling van de zaak op de terechtzitting. Aldus wordt voorkomen dat hij zijn beslissing doet steunen op mededelingen of waarnemingen die hem buiten het geding ter kennis zijn gekomen en waarvan de overige bij het geding betrokkenen onkundig zijn gebleven, zodat zij niet in staat zijn geweest zich daarover uit te laten. Indien bij dat onderzoek op de terechtzitting vervolgens het uitdrukkelijk onderbouwde standpunt wordt ingenomen dat en waarom het gegeven niet van algemene bekendheid is, zal de rechter in geval van afwijking van dat standpunt in zijn uitspraak op de voet van art. 359, tweede lid, Sv de redenen dienen op te geven die daartoe hebben geleid.

(...)

3.4.

Opmerking verdient nog dat het in dit verband moet gaan om een feit dat in Nederland van algemene bekendheid is. Daartoe is het aantal treffers bij het zoeken in alle, ook anderstalige, internetsites niet zonder meer redengevend. Hetzelfde geldt voor het aantal treffers van de gebezigde zoekmachine waarop het Hof zich heeft beroepen, zonder evenwel te verduidelijken op welke of wat voor soort internetsites die treffers betrekking hebben’.

1De betekenis van het feit van algemene bekendheid en het gebruik door de feitenrechter

Dat een verdachte het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, zal door (wettige) bewijsmiddelen moeten worden gestaafd, zo is de strekking van artikel 338 Sv. Een uitzondering op die regel is te vinden in artikel 339 lid 2 Sv dat bepaalt dat feiten of omstandigheden van algemene bekendheid geen bewijs behoeven. Feiten van algemene bekendheid zijn volgens de Hoge Raad ‘gegevens die ieder van de rechtstreeks bij het geding betrokkenen geacht moet worden te kennen of die hij zonder noemenswaardige moeite uit algemeen toegankelijke bronnen kan achterhalen’. ‘Voor algemene ervaringsregels’, aldus de Hoge Raad ‘geldt hetzelfde’.^[3] Feiten van algemene bekendheid moeten kortom worden begrepen als gegevens of ervaringen waarvan kan worden aangenomen dat ieder mens, althans een bepaalde kring van personen,^[4] ze kent, of ieder mens ze heeft. Het lijkt inderdaad overbodig om in het geval dergelijke gegevens in strafprocesrechtelijke context relevant zijn – zoals daar zijn de ervaringen dat men eerder in de slip raakt op een nat dan op een droog wegdek,^[5] dat

bingo een kansspel is,^[6] dat brandwijn sterke drank is,^[7] of dat in slecht weer koersafwijkingen met een vrachtwagen beter kunnen worden gecorrigeerd bij een lage snelheid^[8] – de eis te stellen dat zij onderbouwd worden door één van de wettige bewijsmiddelen. De ratio van het niet hoeven bewijzen van feiten van algemene bekendheid is door Van Woensel aldus geformuleerd dat een grens moet worden gesteld aan het steeds ‘opnieuw ter discussie stellen van de juistheid van algemeen aanvaarde oordelen over de ervaringswerkelijkheid’.^[9] Dat een feit van algemene bekendheid geen bewijs behoeft, betekent tegelijkertijd dat gegevens of ervaringen die algemeen bekend zijn een onderbouwing voor het ten laste gelegde kunnen leveren. Een feit van algemene bekendheid functioneert dan als bewijsgrond,^[10] met die bijzonderheid dat de relevante informatie niet uit de bewijsmiddelen hoeft te blijken en de rechter daar in zijn motivering ook geen aandacht aan hoeft te besteden. In het A.C.A.B-arrest heeft de Hoge Raad in dat licht bepaald dat het niet zo kan zijn dat een beslissing steunt op informatie die niet bekend is bij de verdediging of het openbaar ministerie, en dat zij daardoor ook geen standpunt hebben kunnen innemen over die informatie. Als derhalve niet zonder meer duidelijk is dat het gaat om een algemeen bekend gegeven dient de rechter dat gegeven ter zitting aan de orde te stellen.^[11]

In de literatuur wordt er wel op gewezen dat feiten van algemene bekendheid het gevaar in zich bergen dat de rechter, als hij overtuigd is van de schuld van de verdachte maar tegelijkertijd een bewijsprobleem heeft, te snel een gegeven als feit van algemene bekendheid aanmerkt.^[12] Over het gebruik van het feit van algemene bekendheid en de gevaren daarvan, gaat deze bijdrage. In het licht van de vraag wat volgens de rechter feiten van algemene bekendheid zijn, is onderzoek gedaan naar rechtspraak over de periode 2010-2011.^[13] Daarbij bleek dat het onder bepaalde omstandigheden voor de feitenrechter verleidelijk is al te gemakkelijk gebruik te maken van feiten van algemene bekendheid. In dat verband zal ik ingaan op rechtspraak waarin gebruik van bepaald geweld ten laste wordt gelegd als poging doodslag of poging zware mishandeling (paragraaf 2). Het bewijs van voorwaardelijk opzet in de vorm van feiten van algemene bekendheid of ervaringsregels speelt daarin vaak een cruciale rol. Daarnaast bespreek ik in paragraaf 3 rechtspraak inzake het bewijs op basis van ervaringsregels van het witwasbestanddeel ‘afkomstig uit enig misdrijf’. Tegen de achtergrond van het gebruik van ervaringsregels bij witwassen ga ik in diezelfde paragraaf in op het gebruik daarvan bij artikel 140 Sr. In paragraaf 4 bespreek ik het gebruik van feiten van algemene bekendheid in relatie tot vragen die in een strafzaak rijzen ten aanzien van de kwaliteit dan wel de afwezigheid van deskundigenbewijs. Ik sluit af in paragraaf 5 met een beschouwing over waarom het voor de feitenrechter onder bepaalde omstandigheden ook niet bepaald eenvoudig is goed gebruik te maken van feiten van algemene bekendheid.

2Hoe een feit van algemene bekendheid voorwaardelijk opzet onderbouwt bij gebruik van geweld

2.1 De ervaringsregel volgens de Hoge Raad: specifiek deskundigenoordeel over objectieve aanmerkelijke kans in plaats van algemene menselijke ervaring

Onbezonnen gebruik van geweld – denk bijvoorbeeld aan escalerend uitgaansgeweld of relationele ruzies die uit de hand lopen – waarbij een slachtoffer een bepaalde vorm van (ernstig) letsel oploopt, pleegt door het openbaar ministerie in verschillende gradaties ten laste gelegd te worden. Primair wordt bijvoorbeeld poging doodslag ten laste gelegd, subsidiair zware mishandeling, en meer subsidiair poging zware mishandeling. De neiging van het openbaar ministerie daarbij is om bepaalde vormen van geweld steeds zwaarder te kwalificeren.^[14] Voor het bewijs van de poging doodslag dient dan wel opzet van de verdachte op de dood van het slachtoffer bewezen te worden, en voor de poging zware mishandeling het opzet op het zwaar lichamelijk letsel. Nu het bij dit type geweld in veel gevallen niet de directe bedoeling van de verdachte is geweest om iemand te doden of ernstig te verwonden, zal het opzet in die gevallen de vorm van voorwaardelijk opzet aannemen. Vastgesteld zal dus moeten worden dat de verdachte willens en wetens de aanmerkelijke kans op de dood dan wel het ernstig letsel heeft aanvaard.^[15] Van belang daarbij is de interpretatie van de aanmerkelijke kans, die volgens de Hoge Raad afhangt van de aard van de gedraging en de omstandigheden waaronder deze is verricht. De aanmerkelijke kans is niet afhankelijk van de aard van het gevolg. Het zal in alle gevallen moeten gaan om een kans die naar algemene

ervaringsregels aanmerkelijk is te achten, aldus de Hoge Raad.^[16] Met de aanmerkelijke-kans-rechtspraak heeft de Hoge Raad het voorwaardelijk opzet in sterke mate geobjectiveerd,^[17] en de ervaring of inschatting van de kans van de verdachte zelf, evenals zijn aanvaarding van die kans, naar de achtergrond geplaatst.^[18] Zo levert bijvoorbeeld het schieten op een voordeur, terwijl het slachtoffer zich in de slaapkamer bevindt (los van de vraag of de verdachte dit op dat moment wist) geen aanmerkelijke kans op de dood op nu die slaapkamer zich niet in het verlengde van de voordeur bevindt.^[19] Dat betekent dat eveneens in gevallen van het gebruik van geweld, ten laste gelegd als poging doodslag of zware mishandeling, voor het weten en willen en aanvaarden van de verdachte de nadruk komt te liggen op het achteraf vaststellen, aan de hand van alle daarvoor relevante omstandigheden, in hoeverre de kans op het gevolg zich in werkelijkheid zou hebben kunnen realiseren.^[20] De nadruk op het objectieve, welhaast wetenschappelijke, perspectief in plaats van het menselijke perspectief van de verdachte brengt voorts onvermijdelijk met zich dat vaker een beroep op een deskundige zal moeten worden gedaan. Waar dat in de zaak van de Schipholbrand er uiteindelijk toe leidt dat nader onderzoek dient te worden gedaan naar de brandgevaarlijkheid van een shagje dat is gerold met Rizla blauw,^[21] zou dat in geval van verdenking van een poging doodslag bijvoorbeeld kunnen betekenen dat een deskundige wordt gevraagd een oordeel te geven over de kans op de dood als gevolg van het steken met een klein zakmesje in de buik van een heel dik persoon.

De nadruk op het achteraf en objectief vaststellen van de aanmerkelijke kans betekent kortom dat de benodigde kennis teneinde een aanmerkelijke kans vast te kunnen stellen in bepaalde gevallen erg specifiek zal moeten zijn. Het is niet onaannemelijk dat mede als gevolg daarvan tussen de in het geding betrokken partijen meer discussie zal ontstaan – en overigens ook zou moeten ontstaan – over de specifieke omstandigheden van dit geval en de interpretatie daarvan in het licht van de vraag naar de aanmerkelijke kans. Het is in eerste instantie aan een oplettende verdediging om een desbetreffend verweer te voeren. Maar ook voor de rechter ligt hier een verantwoordelijkheid. Zoals de Hoge Raad bepaalde in zijn A.C.A.B.-arrest, behoort de rechter ‘indien niet zonder meer duidelijk is of het gaat om een algemeen bekend gegeven’ dat gegeven aan de orde te stellen bij de behandeling van de zaak op de terechtzitting.^[22] De rechter zal in een dergelijk geval in zijn vonnis dan ook niet kunnen volstaan met een beroep op een ervaringsregel wanneer deze niet algemeen bekend mag worden verondersteld *en* indien deze niet is toegesneden op alle relevante omstandigheden van de voorliggende casus.

2.2 De ervaringsregel volgens de feitenrechter: algemene bekendheid en weinig aandacht voor specifieke omstandigheden van het geval

In de feitenrechtspraak blijkt zeer geregeld een beroep te worden gedaan op feiten van algemene bekendheid bij het onderbouwen van het voorwaardelijk opzet op de dood of ernstig letsel, in geval van verdenking van een poging daartoe. Zo oordeelt de Rechtbank Zwolle-Lelystad in haar vonnis van 20 januari 2011, dat het bijten in een onderarm en een been een poging zware mishandeling oplevert. Centraal in de bewijsconstructie staat het feit van algemene bekendheid dat mensenbeten gevaarlijk zijn en (blijvend) letsel, of zelfs de dood kunnen veroorzaken. Dit zou bekend zijn uit algemeen toegankelijke bronnen, welke bronnen door de rechtbank niet nader worden genoemd. Het heeft er evenwel alle schijn van dat de rechtbank zich baseert op een conclusie van advocaat-generaal Machielse bij een uitspraak van de Hoge Raad van 5 januari 2010.^[23] Het ging in die zaak om een verdachte die was veroordeeld voor poging zware mishandeling in vereniging, vanwege het meerdere malen in het gezicht bijten als gevolg waarvan het slachtoffer ook een blijvend litteken in het gezicht had overgehouden. Machielse haalt verschillende medische websites aan waarop voor het gevaar van mensenbeten wordt gewaarschuwd. Hij onderbouwt daarmee het feit van algemene bekendheid dat een groot gevaar is verbonden aan mensenbeten. Naar deze conclusie van Machielse verwijst ook de Rechtbank Maastricht in een zaak waarin een vrouw de ene NS-conducteur in zijn duim beet, en de ander in zijn wijsvinger.^[24] De verdachte wordt veroordeeld voor poging zware mishandeling met een beroep op het algemeen bekende feit dat mensenbeten de aanmerkelijke kans van zwaar lichamelijk letsel met zich brengen. In zowel de casus van de zaak voor de Rechtbank Zwolle-Lelystad als die voor de Rechtbank Maastricht valt op dat er weinig wordt gezegd over de precieze wijze van het bijten (was het bijvoorbeeld hard of zacht, en waar precies werd

gebeten?). Er wordt in beide zaken gesuggereerd dat er tot bloedens toe was gebeten, maar of dat daadwerkelijk zo was en hoe bloederig de wonden waren, wordt niet duidelijk. Uit het vonnis is evenmin af te leiden dat de genoemde conclusie van advocaat-generaal Machielse en de daarin vermelde gegevens over bijten ter terechtzitting ter discussie zijn gesteld.

Gevaarlijker dan bijten is het steken met een mes, dat lijkt althans in zijn algemeenheid waar. Het is volgens de Rechtbank Almelo (vonnis van 14 april 2011) zelfs zo gevaarlijk dat het steken met een mes in de borst altijd een poging doodslag oplevert. Dat is in deze uitspraak althans de consequentie van de aanname dat bij het steken in de borststreek, in de buurt van vitale organen, de 'kans bestaat dat iemand komt te overlijden', en deze aanname te gebruiken als dragend bewijs voor een poging doodslag. Hoewel de verdediging aanvoert dat het voorwaardelijk opzet niet kan worden aangenomen omdat de aard en de wijze waarop het slachtoffer is gestoken geen reële kans^[25] op overlijden met zich mee brengen, lijken de specifieke omstandigheden in de ogen van de rechtbank er niet erg toe te doen. Weliswaar kan uit de motivering worden opgemaakt dat er een wond was in de buurt van het hart. Maar hoe ver de wond van het hart verwijderd was, of hoe groot het mes was, blijkt niet. De rechtbank vindt dat wellicht niet relevant. In ieder geval acht de rechtbank voor de beoordeling van het handelen van de verdachte de ernst van de verwonding – uit welke ernst wellicht ook iets over het handelen zelf kan worden afgeleid – niet van belang. De rechtbank overweegt immers dat het feit dat het slachtoffer pas later merkte dat hij gestoken was, en dat geen medische verklaring beschikbaar is over de diepte van de wond, niet afdoen aan het gevaar van het handelen van de verdachte.

Naast de borst is ook de buikstreek een kwetsbaar stuk van het lichaam. Dit feit van algemene bekendheid brengt de Rechtbank Zwolle er toe (vonnis van 14 februari 2011) te oordelen dat een diepe steekwond in de buik van het slachtoffer een aanmerkelijke kans op de dood met zich meebrengt. Net als in de voorgaande zaken blijkt in de Zwolse zaak weinig van de omstandigheden waaronder de steekpartijen heeft plaatsgevonden. Er wordt weliswaar gerept van een diepe steekwond, maar hoe diep is onbekend. Ook de omstandigheden waaronder de steekpartij heeft plaatsgevonden, blijven duister: waar precies is gestoken, hoe groot was het mes, hoe ernstig was het letsel?

Ten slotte blijkt eveneens een feit van algemene bekendheid dat een enkele harde schop tegen het hoofd kan leiden tot de dood. Op basis daarvan oordeelt de Rechtbank Zwolle in haar vonnis van 26 mei 2011 dat de verdachte willens en wetens de aanmerkelijke kans op het overlijden van het slachtoffer heeft aanvaard. Het valt in deze zaak op dat er onduidelijkheid bestaat over de vraag hoe vaak en hoe hard er tegen het hoofd van het slachtoffer is geschopt. Een groep jongeren slaat en schopt een man in elkaar na een woordenwisseling. De verklaringen over wie waar en hoe vaak schopt dan wel slaat, lopen uiteen. De verdediging voert hierop dan ook verweer. In de motivering van de rechtbank kan zowel worden gelezen dat zij uitgaat van meerdere keren schoppen tegen het hoofd, als dat zij er vanuit gaat dat meerdere keren is geschopt tegen lichaam én hoofd. Ook al zou echter de rechtbank zijn uitgegaan van het tweede scenario (waarbij dus in het midden blijft of er vaker tegen het hoofd is geschopt), dan nog zou blijken de interpretatie van het gedrag op grond van het feit van algemene bekendheid sprake zijn van (voorwaardelijk) opzet op de dood.

2.3 Analyse: onzuiver gebruik ervaringsregels en het aldus verruimen van de strafrechtelijke aansprakelijkheid

De bovenstaande beschrijving van de feitenrechtspraak laat zien dat daar waar een feit van algemene bekendheid wordt gebruikt ter onderbouwing van een poging doodslag of zware mishandeling, geen aandacht wordt besteed aan de specifieke omstandigheden ten aanzien van de wijze waarop de poging heeft plaatsgevonden, dan wel dat de rechter die omstandigheden niet relevant acht. Dat is opmerkelijk in het licht van wat hetgeen ik in paragraaf 2.1 uiteen heb gezet, namelijk dat in het kader van de objectieve invulling van de aanmerkelijke kans die specifieke omstandigheden juist wel relevant kunnen zijn, en dat voor de interpretatie van de omstandigheden ook specifieke kennis vereist kan zijn. Zo kan bijvoorbeeld de vraag worden gesteld of het voor het gevaar van een mensenbeet niet van belang is waar in het lichaam tanden worden geplant, hoe vaak, hoe hard en door wie. Naar mijn idee kan niet voetstoots worden aangenomen dat meerdere malen in iemands gezicht bijten dezelfde kans op zwaar lichamelijk letsel of de dood oplevert als een enkele beet in de dikke huid van een arm. Dergelijke verschillen komen in de besproken rechtspraak echter niet naar voren doordat het voorwaardelijk opzet op het gevolg wordt onderbouwd door middel van het feit van algemene bekendheid dat mensenbeten blijvend letsel en zelfs de dood *kunnen* veroorzaken. Hetzelfde geldt voor het schoppen tegen iemands hoofd of het steken in iemands buik of borst. Dat is

inderdaad in zijn algemeenheid af te raden, maar dat een schop tegen het hoofd, of steken in de buikstreek of in de borststreek *altijd* een *aanmerkelijke* kans op de dood met zich brengen is echter niet zonder meer duidelijk.^[26] Van belang zou bijvoorbeeld kunnen zijn hoe groot en hoe dik zo'n buik is, of er wordt gestoken met een klein zakmesje of met een mes van 30 centimeter, en waar en hoe zo'n mes precies naar binnen glijdt. Het feit van algemene bekendheid is in het licht van de omstandigheden van deze gevallen kortom te algemeen, of anders gezegd: onvoldoende specifiek, om te kunnen dienen als bewijsgrond voor het ten laste gelegde. Dat blijkt naar mijn idee reeds uit het gegeven dat in de besproken zaken veelal de verdediging verweer voert met betrekking tot de verhouding tussen de omstandigheden en de aanmerkelijke kans. Zeker in die gevallen bestaat er een duidelijke indicatie dat de rechter op grond van het A.C.A.B.-arrest een ervaringsregel ter terechtzitting ter sprake moet stellen. Alleen al de verweren die de verdediging voert ten aanzien van wat de omstandigheden waaronder het geweld heeft plaatsgevonden betekenen voor de aanmerkelijke kans, maakt dat de algemene ervaringsregel die de rechtbank gebruikt niet buiten twijfel staat. Diezelfde twijfel doet zich mijns inziens voor ten aanzien van algemeen toegankelijke *internetbronnen*. In de bijzaken wordt daar door de rechter een beroep op gedaan. Hoewel het in die gevallen Nederlandse, ogenschijnlijk betrouwbare, medische websites betreft, en de informatie daarvan op grond van het A.C.A.B.-arrest in beginsel bruikbaar zou moeten zijn,^[27] is de vraag of uit die informatie het strafrechtelijk relevante feit van algemene bekendheid kan worden afgeleid dat elke mensenbeet een gevaar op de dood oplevert. Een medische website heeft als doel mensen te informeren over letsel en ziekte, en geeft doorgaans ook aan wanneer er reden is om een dokter te raadplegen. De internetdokter zal daarbij niet het risico willen lopen dat ziekte of letsel niet wordt herkend als iets dat behandeld zou moeten worden. Voorkomen is beter dan genezen. Dat op een website staat dat een mensenbeet de dood tot gevolg kan hebben, wil dan ook naar mijn idee niet zeggen dat het risico daarop onder alle omstandigheden reëel, laat staan aanmerkelijk is te noemen. Kortom, een medische website, hoewel betrouwbaar, geeft altijd maar beperkte, want zeer algemene, informatie en is bovendien opgesteld met het oog op een bepaald, niet-strafrechtelijk relevant doel. In dat licht is voor het beantwoorden van een strafrechtelijke vraag als voorwaardelijk opzet, waarbij het doel is al dan niet aansprakelijkheid te vestigen, en waarbij de specifieke omstandigheden van het geval het verschil tussen veroordeling of vrijspraak kunnen maken, in wezen altijd aanvullende deskundige informatie nodig als op basis van internet de aannahme is vastgesteld dat het gedrag waar het om gaat gevaarlijk kan zijn. In ieder geval zal de rechter, als hij de neiging heeft om dergelijke informatie te gebruiken, dat ter discussie moeten stellen. Het debat dat daarop volgt kan vervolgens aanleiding geven tot het benoemen van een deskundige. Het onderbouwen van strafrechtelijke aansprakelijkheid voor een bepaald delict op grond van algemeenheden over gevaarzettend en risicovol gedrag is problematisch als die algemeenheden niet kloppen of vragen open laten in het licht van de concrete omstandigheden van het geval, zoals in de hierboven beschreven zaken. Doordat gewelddadig handelen al snel als opzettelijk mishandelend of dodelijk handelen wordt gezien, maakt de rechter van de poging doodslag en de poging zware mishandeling een soort gevaarzettingsdelicten. Het feit van algemene bekendheid zorgt daarbij in wezen voor een verruiming van de reikwijdte van de desbetreffende delicten. Paradoxaal genoeg denk ik dat deze ruime benadering van het voorwaardelijk opzet de ruimte krijgt door de hoge eisen die de Hoge Raad aan het voorwaardelijk opzet stelt. Zoals gezegd betekent de objectieve, welhaast wetenschappelijke, benadering van de aanmerkelijke kans dat voor het vaststellen van die kans zeer specifieke kennis nodig kan zijn, en dat de specifieke omstandigheden van het geval heel precies moeten worden bepaald. Daarvoor zal in bepaalde gevallen een deskundige moeten worden ingeroepen. Vervolgens zal de rechter dan nog moeten bepalen of de aldus vastgestelde omstandigheden betekenen dat de kans aanmerkelijk is – hier moet de rechter een sprong maken van de empirische gegevens naar het nog altijd normatieve begrip 'aanmerkelijk'. Dat is voor de rechter al niet bepaald eenvoudig. Van de Hoge Raad krijgt hij evenwel geen houvast. Ingewikkelder nog is de daaropvolgende vraag of de verdachte wetenschap had van die zo precies vastgestelde kans en of de verdachte die kans heeft aanvaard. Zoals Rozemond opmerkt beschikken de meeste mensen niet over al de kennis die nodig kan zijn om de aanmerkelijkheid van de kans vast te stellen. Dat zou betekenen dat verdachten bijna nooit wetenschap hebben van een aanmerkelijke kans in de betekenis die de Hoge Raad aan dat begrip toekent, aldus Rozemond. Aan de andere kant lijkt het zo te zijn dat de zeer heldere bewustzijnstoestand die het kennen van een aanmerkelijke kans met zich meebrengt, geen ruimte laat voor de mogelijkheid dat een verdachte die kans

niet heeft aanvaard, terwijl die mogelijkheid op basis van de rechtspraak van de Hoge Raad wel degelijk bestaat.^[28] Kortom, de aanmerkelijke-kans-rechtspraak laat veel vragen open en biedt de feitenrechter weinig steun. De rechtspraak is naar mijn idee voorts contra-intuïtief. De feitenrechter zal als de mens die hij is – en niet een deskundige met zeer gespecialiseerde kennis – intuïtief neigen naar een beoordeling van de kans vanuit een reëel perspectief van de verdachte zoals hij dat moet hebben gehad op het moment van handelen. De onduidelijkheid over de betekenis van, en de verhouding tussen de begrippen van de aanmerkelijkheid van de kans en de wetenschap en de aanvaarding daarvan, creëert mijns inziens de ruimte voor een onzuiver gebruik van feiten van algemene bekendheid. De rechter volgt zijn eerste intuïtie wat betreft de veronderstelde onrechtmatigheid van het gedrag van de verdachte, maar bij gebrek aan werkbare maatstaven voor het bewijs van het voorwaardelijk opzet blijft hij daar vervolgens in hangen. De aanmerkelijkheid van de kans wordt vastgesteld op basis van ervaringsregels die veel te weinig rekening houden met de omstandigheden van het geval. Omdat die regels zo algemeen zijn, staat bovendien met de vaststelling daarvan doorgaans ook de aanvaarding van de verdachte vast ('want iedereen weet toch dat steken met een mes gevaarlijk is'). Dat de rechter de aldus gecreëerde ruimte neemt is niet verwonderlijk in een samenleving waarin de nadruk ligt op het uitbannen van onveiligheid en gevaar, en het in dat kader zo effectief mogelijk afstraffen van bepaalde uitingen van geweld.^[29] De besproken zaken zijn ook typisch zaken waarin sprake is van geweld dat sterke maatschappelijke afkeuring en verontwaardiging oproept. Het is niet ondenkbaar dat de rechter in dat licht een sterk signaal wil afgeven en dat zijn bewijsoordeel inzake bijvoorbeeld de buitensporige aanval van de vrouw op de twee NS-conducteurs evenals het oordeel over het volstrekt zinloze geweld jegens de man die een aantal jongeren op hun zenuwen werkte, daardoor wordt beïnvloed. Met behulp van het feit van algemene bekendheid wordt aldus het voorwaardelijk opzet sterk normatief ingevuld.

3Bewijs voor witwassen en artikel 140 Sr: algemeen onbekende feiten?

Feiten van algemene bekendheid spelen een grote rol in het bewijs voor het witwasbestanddeel 'uit enig misdrijf afkomstig'. Volgens de Hoge Raad is voldoende dat de feitenrechter omstandigheden vaststelt die maken dat 'het niet anders kan zijn dan dat een voorwerp uit enig misdrijf afkomstig is'.^[30] Die benadering houdt in wezen in dat het bewijs voor het genoemde bestanddeel scharniert om feiten van algemene bekendheid, in de vorm van een ervaringsregels over het (normaal en abnormaal) bezit van (in de meeste gevallen) geld, met dien verstande dat het feit van algemene bekendheid in de motivering moet worden opgenomen. In een vonnis is dan bijvoorbeeld te lezen dat de verdachte op Schiphol is aangetroffen met een in zijn schoenen verstopte grote hoeveelheid contant geld in grote coupures, zonder dat een duidelijk herkomst voor dat geld kan worden aangewezen. Het bewijs voor witwassen bestaat vervolgens uit de genoemde omstandigheden, plus de ervaringsregel dat Schiphol een doorvoerhaven is voor crimineel geld, en dat grote coupures vrijwel uitsluitend in het criminele milieu worden gebruikt.^[31] De ervaringsregel wordt kortom gebruikt om de sprong van de feiten naar de bewezenverklaring te maken.

In zijn rechtspraak beoordeelt de Hoge Raad slechts de begrijpelijkheid van de motivering van de rechter. Hij geeft geen gezichtspunten met betrekking tot welke eisen zouden moeten worden gesteld aan de omstandigheden die het bewijs voor misdadige afkomst kunnen vormen.^[32] Dat maakt dat de feitenrechter veel vrijheid heeft bij het vaststellen van relevante omstandigheden en het definiëren van ervaringsregels. Dit heeft tot gevolg dat het onderscheid tussen strafwaardig en niet-strafwaardig gedrag soms tamelijk willekeurig oogt. Zo is het mij niet duidelijk waarom algemeen bekend verondersteld mag worden dat sprake is van misdaadgeld als je op Schiphol wordt aangehouden met grote bedragen contant geld verstopt in je onderbroek, in kleine, of juist in grote coupures,^[33] terwijl een misdadige herkomst niet zou blijken uit de omstandigheid dat een groot contant geldbedrag in kleine coupures wordt aangetroffen in een washandje onder een broek op de verwarming in de slaapkamer van een persoon die een uitkering ontvangt.^[34] Aan beide situaties zit inderdaad een luchtje, maar wat is het relevante strafrechtelijke onderscheid? Daarmee samen hangt de vraag of deze algemeenheden de toets van het A.C.A.B-arrest wel kunnen doorstaan. Bij twijfel over het antwoord op de vraag of er inderdaad sprake is van een gegeven dat bij de in het geding betrokkenen algemeen bekend is, moet de rechter de ervaringsregel ter zitting ter sprake brengen. Het schijnt mij toe dat ervaringsregels zoals de hierboven genoemde in ieder geval niet evident feiten van algemene bekendheid zijn. Zij zijn in ieder geval van een andere orde dan de

in paragraaf 1 genoemde feiten van algemene bekendheid als 'bingo is een kansspel', en 'je raakt sneller in de slip op een nat dan op een droog wegdek'. Wellicht dat de strafrechter die veel ervaring heeft met witwaszaken weet dat de combinatie 'Schiphol' en 'contant geld' in de meeste gevallen foute boel is. Maar zoals Mevis stelt in zijn noot bij het A.C.A.B.-arrest, het kan niet zo zijn dat een min of meer toevallige wetenschap bij een van de procesdeelnemers betekent dat de uitzondering 'behoeft geen bewijs' van toepassing is. Van belang lijkt dan ook dat voor alle partijen in ieder geval duidelijk is waar de algemeen bekende feiten op gebaseerd zijn. Dat is ook mogelijk, nu door bijvoorbeeld de FATF witwastypologieën zijn ontwikkeld die de basis zouden kunnen en moeten vormen voor het bewijs van de misdadige afkomst van geld.^[35] In het licht van het A.C.A.B.-criterium zou de feitenrechter de typologie die op een bepaald feitencomplex van toepassing lijkt, ter zitting aan de orde moeten stellen. Dat geldt helemaal indien de verdediging verweer voert ten aanzien van het bewijs van witwassen. Kortom, meer dan nu het geval is, zou de rechter in witwaszaken een kritische blik moeten hebben ten aanzien van het gebruik van algemene ervaringsregels als er ook maar enige mate van twijfel bestaat over de status daarvan. Nu worden te gemakkelijk niet evidente algemene ervaringsregels voor het bewijs gebruikt met als gevolg dat er inbreuk wordt gemaakt op de regel uit het A.C.A.B.-arrest, met als gevolg dat het bereik van de toch al ruime witwasbepaling nog ruimer lijkt te worden. Een ander delict dat net als witwassen gevoelig lijkt voor een dergelijke handelwijze van de rechter, is de deelname aan de criminele organisatie (artikel 140 Sr). Blootleggen van iets dat liever verborgen wil blijven is niet eenvoudig en de eisen aan het bewijs van artikel 140 Sr zijn daar dan ook op afgestemd. In dat verband is artikel 140 Sr ook wel een 'prosecutor's darling' en een 'bewijsversneller' genoemd.^[36] Niettemin blijkt bij de feitenrechter de verleiding te blijven bestaan om met behulp van het feit van algemene bekendheid de reikwijdte van artikel 140 Sr nog wat op te rekken door middel van een bewijsconstructie die veel wegheeft van de witwasconstructie 'het kan niet anders zijn dat'. In haar vonnis van 12 oktober 2010 veroordeelt de Rechtbank Breda de verdachte voor een poging tot skimmen van betaalpassen samen met anderen, en voor deelname aan een criminele organisatie. Dat laatste is hoofdzakelijk gebaseerd op een feit van algemene bekendheid. Zoals dat ook gebeurt ten aanzien van het bezit van geld bij witwassen, wordt een ervaringsregel voor de praktijk van skimmen geformuleerd, die mijns inziens allesbehalve evident is. Deze regel houdt in dat skimmen veelal plaatsvindt in georganiseerd verband, dat een dergelijk verband doorgaans internationaal is, en dat de deelnemers in dat verband nauw dienen samen te werken om het skimmen succesvol te maken. De verdachte is Roemeen en werkte samen, ergo: deelname aan een criminele organisatie.

4 Feiten van algemene bekendheid en het omzeilen van problemen met deskundigenbewijs

Waar het in de voorgaande paragrafen vooral draaide om de rechter die vanuit zijn overtuiging dat er iets aan het gedrag van de verdachte niet juist is, al te gemakkelijk een bepaald strafbaar onderbouwt met een feit van algemene bekendheid, blijken feiten van algemene bekendheid soms eveneens een middel te zijn om problemen met deskundigenbewijs op te lossen. In de zaak waarin de Hoge Raad een uitspraak van het Hof 's-Hertogenbosch casseerde, speelde daarbij bovendien dat door het gebruik van het feit van algemene bekendheid een verweer van de verdediging in strijd met het A.C.A.B.-arrest werd gepareerd. Het betrof een ontnemingszaak inzake verdiensten uit hennepcultuur, waarin de ontnemingsvordering gebaseerd was op een door de politie gemaakte schatting van het aantal geoogste hennepplanten. Deze schatting maakte de politie op basis van de hoeveelheid plantenvoeding die bij de verdachte was aangetroffen – 35 liter. Met tien liter plantenvoeding kunnen, aldus het proces-verbaal van de politie, ongeveer 200 planten worden gevoed. Dat betekent dat de verdachte met 35 liter ongeveer 700 planten moet hebben geoogst. Onduidelijk is waar de politie deze informatie vandaan haalt. Wellicht is de verbalisant zelf een verwoed tuinder. Dit blijkt echter niet uit het dossier en de verdediging voert dan ook aan dat de informatie over de plantenvoeding slechts een niet onderbouwde stelling is. Het verweer van de verdediging komt er op neer dat de politie deskundige uitspraken doet zonder deze nader te onderbouwen. Het hof oordeelt echter dat de rekensom over de plantenvoeding en de hennepplanten moet worden gezien als een feit van algemene bekendheid en gaat uit van een oogst van 700 planten. Hiermee maakt het hof zichzelf – en vele anderen – tot deskundige op het gebied van voeding voor hennepplanten. Het omzeilt op die manier een gebrek in het deskundigenbewijs en het dienaangaande verweer van de verdediging. De Hoge Raad meent dan ook dat oordeel van het hof niet zonder meer begrijpelijk is en zet dat in de sleutel van het uitdrukkelijk onderbouwd standpunt en de gedachte dat het gebruik van een feit van algemene bekendheid niet kan betekenen dat bepaalde informatie zodoende wordt onttrokken aan het debat ter zitting.^[37]

Een uitspraak waarin eveneens een probleem inzake deskundigenbewijs wordt genegeerd, is die van het Hof Leeuwarden van 2 december 2010. Hierin spreekt het hof een veroordeling uit voor rijden onder invloed van cocaïne op grond van art 8 Wegenverkeerswet (WVW). Voor het bewijs van artikel 8 WVW is beslissend of uit de bewijsmiddelen kan worden afgeleid dat de verdachte onder een zodanige invloed van de desbetreffende stof verkeerde dat hij niet tot behoorlijk besturen in staat moest worden geacht.^[38] Niet nodig is dat wordt vastgesteld dat de verdachte daadwerkelijk gevaarlijk reed, maar aan de andere kant is de enkele omstandigheid dat een verdachte een stof in zijn bloed aanwezig had die de rijvaardigheid kan verminderen, niet voldoende. Er moet kortom duidelijk zijn dat het gaat om een bepaalde hoeveelheid drugs die gevaarzettend moet worden geacht wat betreft deelnemen aan het gemotoriseerd verkeer. Ten aanzien van alcoholgebruik bestaan hiervoor al langere tijd vaste wettelijke normen in de vorm van promillages alcohol in het bloed, welke waarden eenvoudig door de politie kunnen worden gemeten. Wat betreft rijden onder invloed van drugs wordt vooralsnog^[39] gebruik gemaakt van NFI-rapportage waarin verslag wordt gedaan van de resultaten van een bloedonderzoek naar de concentraties drugs in het bloed van de verdachte. Daarbij wordt door de deskundige een uitspraak gedaan over in hoeverre die concentratie het rijgedrag van de verdachte heeft kunnen beïnvloeden.^[40] In de zaak voor het Hof Leeuwarden bestaat het relevante bewijs uit het proces-verbaal waarin staat vermeld dat werd gezien dat de verdachte in de auto cocaïne rookte, en een proces-verbaal met daarin de verklaring van de verdachte dat hij 0,2 gram cocaïne had gerookt. Een deskundigenrapportage ontbreekt. Het hof lijkt dit gebrek echter op te lossen door de aanvullende bewijsoverweging dat het een feit van algemene bekendheid is dat cocaïne het rijgedrag kan verminderen. Dit lijkt mij inderdaad een waarheid als een koe. Maar dat cocaïnegebruik rijgedrag *kan* verminderen, wil nog niet zeggen dat in dit geval er sprake was van zodanig gebruik dat hierdoor de verkeersveiligheid in het geding kwam. De verklaring van de verdachte dat hij 0,2 gram cocaïne heeft gebruikt zegt wat dat betreft wel iets, maar is uiteindelijk op zichzelf niet voldoende. Het hof had dan op zijn minst nog moeten aanvoeren dat het gebruik van een dergelijke hoeveelheid in de regel leidt tot een bepaalde concentratie in het bloed die als gevaarlijk moet worden gezien. Maar ook dan schijnt het mij toe dat het hof gebruik had moeten maken van deskundigeninformatie en had moeten verwijzen naar rapporten op dat terrein. Het gebruik van het feit van algemene bekendheid op deze gratuite manier komt er uiteindelijk op neer dat gebruik van drugs in het verkeer altijd gevaarlijk is en dus iedereen die drugs gebruikt in het verkeer strafrechtelijk aansprakelijk is op grond van artikel 8 WVW.

5Ter afsluiting: de moeilijkheden van een verantwoord gebruik van feiten van algemene bekendheid

In een samenleving waar veiligheid voorop staat, krijgt het strafrecht ter bescherming van die veiligheid een steeds grotere rol en een steeds ruimer bereik. Voor Nederland kunnen wat dat betreft tal van voorbeelden worden genoemd waarin de wetgever strafrechtelijke aansprakelijkheid verruimt, straffen verzwaart, en de toepassingsmogelijkheden van dwangmiddelen verruimt. Incidentenpolitiek wordt daarbij niet geschuwd,^[41] en het negeren van onderzoeksgegevens over, bijvoorbeeld, hoe het werkelijk staat met de criminaliteit en opvattingen inzake strafoplegging lijkt daarbij een nationale sport.^[42] Hoewel een (straf)rechter nooit blind mag zijn voor wat er in de samenleving speelt, is het in een dergelijk klimaat ook zijn verantwoordelijkheid om niet mee te gaan met de waan van de dag en zorgvuldig te blijven waken over de grenzen van het recht. Het vaststellen van strafrechtelijke aansprakelijkheid zonder aandacht voor de specifieke omstandigheden van het geval of een gebrek in het onderzoek negerend, daarbij gebruik maken van ongegronde (vergelijk de zaken waarin het gebrek met deskundigenbewijs wordt opgelapt) of te betwisten algemeenheden omtrent mogelijke gevolgen, risico's, gevaren, en scenario's, waarbij de rechter zichzelf deskundig acht in een tijd dat eisen aan deskundigen juist worden aangescherpt, past niet in die rol. Dat feiten van algemene bekendheid toch op deze manier worden gebruikt, blijkt uit de hierboven besproken zaken. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat een juist gebruik van feiten van algemene bekendheid, en in het bijzonder ervaringsregels aangaande ingewikkelde leerstukken, ook niet bepaald eenvoudig is. Met betrekking tot een leerstuk als het voorwaardelijk opzet lijkt de onduidelijkheid omtrent het begrip van de aanmerkelijke kans, en het feit dat dit begrip niet direct aansluit bij de wereld zoals mensen en dus ook de rechter deze beleven, te zorgen voor een ruimte die door het feit van algemene bekendheid wordt ingevuld. De Hoge Raad zou hier bijvoorbeeld al meer sturing kunnen door aan te geven hoe de rechter de relatie tussen de objectief vastgestelde aanmerkelijkheid van de kans, en de wetenschap en aanvaarding van de verdachte daarvan moet beoordelen. Is het bijvoorbeeld nodig dat de rechter vaststelt dat de verdachte ten tijde van zijn handelen op

de hoogte was van alle omstandigheden die achteraf relevant zijn voor het vaststellen van de aanmerkelijkheid van de kans?

Ook voor witwassen geldt dat de rechter geholpen zou worden als de Hoge Raad aan zou geven waarom de ene ervaringsregel wel, en de andere niet door de beugel kan, of als bijvoorbeeld de eis zou worden gesteld dat de rechter voor het bewijs aansluit bij herleidbare witwastypologieën. Duidelijker criteria van de Hoge Raad betekenen minder onduidelijkheid aangaande de in de desbetreffende leerstukken relevante ervaringsregels. Het grote knelpunt zit hem niettemin in de vraag wanneer er sprake is van voldoende duidelijkheid, zodat van een feit van algemene bekendheid mag worden gesproken. Alleen in dat geval immers, hoeft de rechter het gegeven niet ter zitting ter sprake te brengen en niet nader te onderbouwen. Er bestaat blijkens het A.C.A.B.-arrest echter ook een tussencategorie van feiten die de rechter algemeen bekend vermoedt, maar waarbij niettemin een reden kan bestaan om die algemene bekendheid ter discussie te stellen. Dit is een niet duidelijk afgebakende categorie die de rechter voor meerdere problemen plaatst. Want hoe en wanneer bepaalt de rechter of een gegeven voldoende duidelijk een feit van algemene bekendheid is, en hoe kan hij waarborgen dat er discussie plaatsvindt als dat nodig is? De categorie 'twijfel' lijkt mij vooral aan de orde wanneer het gaat om ervaringsregels die geen huis-tuin-en-keuken ervaring betreffen maar verbonden zijn aan een complex juridisch leerstuk als het voorwaardelijk opzet, waarbij de specifieke omstandigheden van het geval een belangrijk verschil maken. In dergelijke situaties zou ik menen dat de rechter moet werken vanuit een vermoeden dat er geen ongemotiveerd en niet-bediscussieerd gebruik kan worden gemaakt van het desbetreffende feit van algemene bekendheid. Brengt de rechter in een dergelijke situatie echter tijdens de zitting naar voren of een bepaalde ervaringsregel op de desbetreffende zaak van toepassing is, dan loopt hij het risico te handelen in strijd met artikel 271 lid 2 Sv. Het zal niet makkelijk zijn om de mogelijke toepasselijkheid van een ervaringsregel te bespreken zonder blijk te geven van enige overtuiging omtrent schuld of onschuld van de verdachte. Mij lijkt dan ook dat de rechter terughoudend zal moeten zijn in het zelfstandig ter sprake brengen van ervaringsregels. Wel kan hij ervoor zorgen dat een ervaringsregel in het debat naar voren komt door zowel het openbaar ministerie als de verdediging actief te bevragen wat betreft hun standpunten aangaande het bewijs voor het ten laste gelegde. Welke omstandigheden precies, en waarom, maken dat volgens het openbaar ministerie sprake zou zijn van een aanmerkelijke kans op zwaar lichamelijk letsel die door de verdachte zou zijn aanvaard? En op grond van welke specifieke omstandigheden en waarom meent de verdediging dat de verdachte niet kan worden veroordeeld voor witwassen?

In het geval de rechter meent dat sprake is van een feit van algemene bekendheid (waarbij de rechter zich overigens in een vroeg stadium moet realiseren dat een feit van algemene bekendheid mogelijk relevant is) zal hij dat niet ter zitting ter discussie stellen. Wordt vervolgens echter, na het sluiten van het onderzoek ter zitting, tijdens het debat in raadkamer, teruggevallen op een feit van algemene bekendheid waar toch enige vragen over bestaan, dan kan hij het onderzoek ter terechtzitting heropenen (een niet bijzonder realistische optie) of bijvoorbeeld 'algemeen toegankelijke bronnen' raadplegen. Dat zal in veel gevallen het internet betreffen. Google maakt van ons allemaal deskundigen op elk mogelijk gebied. Maar ten aanzien van de meeste internetinformatie kunnen vragen worden opgeworpen ten aanzien van de bron, de aard, de toepasselijkheid op de specifieke casus, de betrouwbaarheid, etcetera. Een feit van algemene bekendheid dat is ontleend aan het internet zal daarom veelal in de categorie 'twijfel' vallen en geen uitsluitel geven over de vraag of er sprake is van een feit van algemene bekendheid. De enkele criteria die de Hoge Raad in zijn A.C.A.B.-arrest in dat verband geeft, zijn mijns inziens ook niet toereikend om voor dit probleem een begin van een oplossing te bieden.

Voetnoten

Voetnoten

- [1] Citeerwijze, L. Stevens, 'De verleiding van feiten van algemene bekendheid', *DD* 2012, 7.
- [2] *Universitair hoofddocent straf(proces)recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam*.
- [3] HR 11 januari 2011, *LJNBPO291*, *NJ* 2011, 116, m.nt. Mevis, r.o. 3.2.1. Waar ik hierna spreek van een feit van algemene bekendheid doel ik op zowel feiten van algemene bekendheid als ervaringsregels.
- [4] De Hoge Raad beperkt de kring van personen die bekend moeten zijn met het feit van algemene bekendheid tot de rechtstreeks bij het geding betrokkenen. Zie r.o. 3.2.1 van HR 11 januari 2011, *NJ* 2011, 116. Zoals Mevis in overweging 6 van zijn noot bij het arrest stelt wijkt deze definitie af van de benadering in de literatuur, en moet de term 'direct betrokkenen' niet te beperkt worden uitgelegd tot procesdeelnemers

omdat min of meer toevallige bekendheid bij de procesdeelnemers onvoldoende 'grond van zekerheid omtrent de inhoud van het algemeen bekende oplevert en onvoldoende is om de uitzondering van "behoeft geen bewijs" te kunnen dragen'.

- [5] HR 25 juli 1961, *NJ* 1962, 27.
- [6] HR 2 april 1991, *DD* 91.262.
- [7] HR 12 maart 1946, *NJ* 1946, 211.
- [8] HR 21 september 2010, *LJN* BM9407.
- [9] A.M. van Woensel, in: *Melai/Groenhuijsen*, aant. 5 bij artikel 339, suppl. 102.
- [10] Zie voor het onderscheid tussen bewijsmiddelen en bewijsgronden B. de Wilde, 'Bewijsminimumregels als waarborgen voor de waarheidsvinding in strafzaken?', in: J.H. Crijns, P.P.J. van der Meij & J.M. ten Voorde (red.), *De waarde van waarheid. Opstellen over waarheid en waarheidsvinding in het strafrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008, p. 270-271.
- [11] HR 11 januari 2011, *LJN* BP0291, *NJ* 2011, 116, m.nt. Mevis.
- [12] G.J.M. Corstens, bewerkt door M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011, par. 16.12.
- [13] Gezocht is in www.rechtspraak.nl, en de *NJ Feitenrechtspraak Strafzaken*, op de trefwoorden 'algemene bekendheid', 'algemene ervaringsregel', en 'algemeen toegankelijke bron'. Met dank aan Lisa de Graaf voor haar hulp bij het doorspitten van de databanken.
- [14] Zie M.M. Egelkamp, *Inflation von gewalt? Strafrechtliche und kriminologische Analysen von Qualifikationsentscheidungen in den Niederlanden und Deutschland* (diss. Groningen), Groningen 2002.
- [15] Zie voor een overzicht van de standaard- en variatiearresten inzake voorwaardelijk opzet, K. Rozemond, *De methode van het materiële strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2011, p. 65-76.
- [16] HR 25 februari 2003, *NJ* 2003, m.nt. YB (HIV-I).
- [17] Vergelijk ook F. de Jong, T. van Roomen & E. Sikkema, 'Objectiverende tendensen binnen het voorwaardelijk opzet', *DD* 2007, p. 929 e.v.
- [18] Kritisch hierover zijn bijvoorbeeld K. Rozemond, 'De Schipholbrand en het voorwaardelijk opzet op brandstichting met Rizla Blauw vloeï', *DD* 2011, p. 749-751, en A.J. Machielse, 'Onbeschermd seks en opzet op levensberoving', *Ars Aequi* 2004, p. 159-160.
- [19] HR 20 april 2010, *NJ* 2010, 250.
- [20] Vergelijk voorts HR 22 november 2011, *LJN* BT6368. Onvoldoende voor het bewijs voor het voorwaardelijk opzet op een poging zware mishandeling was de vaststelling van het hof dat de verdachte met kracht een kopstoot had gegeven, die kennelijk zo hard was dat het slachtoffer daardoor een bloedende wond (die moest worden gehecht) had opgelopen en door die stoot onderuit was gegaan. Het hof had op grond van een feit van algemene bekendheid aangenomen dat een kopstoot tussen de neus ter hoogte van de oogkassen zwaar lichamelijk letsel kan opleveren.
- [21] Zie Rozemond 2011, p. 737-741. en het tussenarrest van het Gerechtshof 's-Gravenhage van 3 november 2011, *LJN* BU3211, waarin het hof opdracht geeft tot onderzoek naar het brandgenerend vermogen van shagjes van de merken Van Nelle, Rizla Blauw en Mascotte.
- [22] HR 11 januari 2011, *LJN* BP0291, *NJ* 2011, 116, r.o. 3.2.2.
- [23] *LJN* BK3377.
- [24] Rb. Maastricht 9 augustus 2010, *LJN* BN4861. De conducteurs kregen daarnaast nog het een en ander te verduren. De één werd met een koekenpan in zijn gezicht geslagen, bij de ander werden zijn testikels geknepen en gedraaid.
- [25] De vraag waarom hier wordt gesproken van een reële kans laat ik verder buiten beschouwing. Ik ga er hier maar van uit dat in ieder geval de rechter zijn oordeel heeft gebaseerd op het gegeven van de aanmerkelijke kans.
- [26] Zie ook de uitspraak van de Rechtbank Maastricht van 3 december 2010, *LJN* BO7567, die oordeelde dat de enkele trap tegen het hoofd geen bewijsgrond oplevert voor voorwaardelijk opzet op zwaar lichamelijk letsel.
- [27] HR 11 januari 2011, *LJN* BP0291, *NJ* 2011, 116, m.nt. Mevis, r.o. 3.4.
- [28] Zie de kritiek van Rozemond op het begrip aanmerkelijke kans, in het licht van de fouten die zijns inziens als gevolg van het gebrek aan duidelijke criteria van de Hoge Raad worden gemaakt in de rechtspraak

inzake de Schipholbrand: K. Rozemond 2011, p. 749-751.

- [29] Denk aan het 'weekendarrangement', het inzetten van snelrecht bij bijvoorbeeld uitgaansgeweld, het uitbreiden van de gronden voor voorlopige hechtenis om geweldplegers met het oog op snelrecht vast te kunnen houden, het zwaarder bestraffen van geweld tegen hulpverleners. Zie voor recent aangekondigd beleid *Kamerstukken II* 2011/12, 29 279, nr. 126. Zie in dit verband ook L. Stevens, 'Incapacitation by pre-trial detention', in: M. Malsch, M.J.A. Duker & J.F. Nijboer (eds.), *Incapacitation*, nog te verschijnen bij Ashgate in 2012, ten aanzien van de wijze waarop de recidivegrond wordt ingevuld bij gevaarlijk gedrag, in het bijzonder geweldsdelicten.
- [30] HR 28 september 2004, *NJ* 2004, 611, HR 13 juli 2010, *NJ* 2010, 456, HR 13 juli 2010, *NJ* 2010, 460. Zie hierover D. van Leeuwen, 'Witwassen naar Nederlands recht. Over voorhanden hebben en het bewijs van witwassen', *DD* 2011, p. 314-321.
- [31] Zie Rb. Haarlem 9 december 2010, *LJN* BO8149.
- [32] Zie ook Van Leeuwen 2011, p. 323-324.
- [33] Zie bijvoorbeeld de door de Hoge Raad goedgekeurde motivering waarbij werd overwogen dat de verdachte op Schiphol was aangehouden met 200 biljetten van 500 euro waar de verdachte een hoogst onwaarschijnlijke herkomst voor opgaf. HR 13 juli 2010, *NJ* 2010, 460. Zie ook Rb. Haarlem 30 november 2010, *LJN* BO6464, Rb. Haarlem 9 december 2010, *LJN* BO8149.
- [34] HR 8 november 2011, *LJN* BR2104, *NJ* 2011, 531. De advocaat-generaal meent in deze zaak overigens ook dat het hof wel degelijk kon vinden dat het ging om misdadgeld nu het ongebruikelijk is een som geld in een washand te stoppen en onder een broek te drogen te leggen.
- [35] Van Leeuwen 2011, p. 316-317.
- [36] L. Backx & D. van der Landen, Rubriek Financieel strafrecht, *DD* 2009, 78, p. 1129.
- [37] Diezelfde grens van het feit van algemene bekendheid speelde in het A.C.A.B.-arrest waarin de rechter na de zitting, met behulp van google, bepaalde dat de betekenis van de afkorting A.C.A.B. algemeen bekend was, niettegenstaande een uitgebreid verweer van de verdediging op dat punt. Zie HR 11 januari 2011, *LJN* BP0291, *NJ* 2011, 116, m.nt. Mevis.
- [38] HR 1 juni 2004, *NJ* 2004, 438, HR 21 december 2004, *LJN* AR5013.
- [39] Wetgeving voor rijden onder invloed van drugs waarin een speekseltest wordt ingevoerd en wettelijke limieten worden gesteld, is inmiddels in voorbereiding. Zie ook het rapport van het nationale wetenschappelijke instituut voor verkeersveiligheidsonderzoek op www.swov.nl. Klik 'onderzoek', 'factsheets', 'drugs'.
- [40] Vergelijk bijvoorbeeld HR 2 november 2010, *NJ* 2010, 601 en HR 21 december 2004, *LJN* AR5013.
- [41] Denk bijvoorbeeld aan de wetgeving aangaande de beperking tot schorsing van de voorlopige hechtenis, die tot stand kwam naar aanleiding van de vlucht van de Turkse mensenhandelaar Saban B. tijdens een schorsing van zijn voorlopige hechtenis. *Kamerstukken II*, 32 882, nrs. 1-5.
- [42] Zie in dat verband bijvoorbeeld de bijzonder boeiende discussie tussen staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven en de Eerste Kamer ten aanzien van het wetsvoorstel in verband met het beperken van de mogelijkheden om een taakstraf op te leggen voor ernstige zeden- en geweldsmisdrijven en bij recidive van misdrijven, *Handelingen I* 2011/12, 32 169, nr. 6, of de wijze waarop dezelfde staatssecretaris ter onderbouwing van zijn beleid van strengere straffen, gegevens gebruikt van een onderzoek van het NSCR. Zie daarover Folkert Jensma, op zijn blog: <http://weblogs.nrc.nl/rechtenbestuur/2011/11/05/burgers-straffen-helemaal-niet-strenger-dan-rechters>.